№ 8 Յունվարի 19 Չորեքշաբթի 1883 Յունվարի 19 Չորեքշաբթի № 8

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ
„ՄՇԱԿ“
ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ
(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)
ՆԵՐԿԱՅ 1883 ԹՒԻՆ
կը հրատարակվի նոյն գիրքով և նոյն պրօգրամայով:
ՊՐՕԳՐԱՄԱ.
I. ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետօն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գրականութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամսվայ 6 րուբլի, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 րուբլի:
ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ:
ՀԱՍՑԷՆ. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անհասկանալի է:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Խաչագողի յիշատակարանը:

ԱՆՀԱՍԿԱՆԱԼԻ Է

Մեր երէկվայ համարում մենք մի թեթև նկատողութիւն արեցինք „Արձագանք“ շաբաթաթերթի մէջ մեզ դէմ տպված Ս. Պետերբուրգից գրված անվայել նամակի մասին: Այժմ կուզենայինք դարձեալ մի երկու խօսք ասել այդ նամակի մասին:

Նորերումս կարդացինք „Արձագանքի“ մէջ սաստիկ յարձակողական յօդուածների մի շարք Գրիգոր Նիկողոսեանի դէմ: Այդ ամբողջ յօդուածների մէջ „Արձագանքի“ միայն այն մեղադրանքը Նիկողոսեանի դէմ մենք կատարելապէս արդար ենք համարում, որ Նիկողոսեան իր յօդուածներում (հիմնաւոր են նրանք թէ ոչ, այդ ուրիշ խնդիր է) անխնայ կերպով աջ և ձախ հայհոյում է: Եթէ „Արձագանքը“ իր նախընթաց համարում, շատ իրաւացի կերպով գտնում է թէ հայհոյելը անվայել է, թէ հայհոյանքը ամենևին ապացուցանող, համոզեցուցիչ չէ, այլ միայն գռեհցնող է, ի՞նչի նոյն խոկ իր հետևեալ համարի մէջ նոյնն է անում „Մշակի“ վերաբերութեամբ, տպելով ինչ որ Թ. Զաքարեանցի նամակը, որ էլ խօսք չէ թողնում որ չը հայհոյի „Մշակին“... Աղտոտ, ցինիկական և այլ այդ տեսակ խօսքեր շատ կան մի քանի տողերի մէջ:

Ուշադրութեան արժանի երկրորդ կէտն այն է, որ „Արձագանքի“ խմբագրութիւնը թոյլ է տալիս իր թղթակցին այն անմիտ բանը հաստատելու որ մի հասարակ մահկանացու, մի խմբագիր, մի Գրիգոր Արծրունի, կարող էր որ և է ատելութիւն, թշնամութիւն, անձնական հաշիւ ունենալ դէպի այնպիսի բարձր դիրք ունեցող մի անձնաւորութիւն, ինչպէս ամենայն հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը: Մեզ պէս փոքրիկ անձնաւորութիւնները, հասարակ մահկանացուները, կարող ենք, այո՛, մեր սեփական համոզմունքներ ունենալ, որոնք գուցէ շատ տարբերվում են այս ու այն բարձր դիրք ունեցող անձնաւորութեան համոզմունքներից, այն էլ այդ համոզմունքները ստիպված ենք մեծ մասամբ մեզ համար պահել, բայց ոչինչ առիթ չէինք կարող ունենալ անձնական հաշիւ ունենալ այդ տեսակ բարձր դիրք ունեցող անձնաւորութիւնների հետ: Դրանով շաբաթաթերթի թղթակիցը կամ շատ մեծ նշանակութիւն է տալիս Արծրունուն, կամ նուաղեցնում է կաթողիկոսի նշանակութիւնը:

Նամակի երրորդ կէտը ամփոփվում է այդ չապացուցված և անարգիչ նախադասութեան մէջ: Խօսելով „Մշակի“ յարաբերութեան վրա դէպի հանգուցեալ կաթողիկոսը, թղթակիցն աւելացնում է թէ „Մշակի“ խմբագիրը „շարունակում է իր աղտոտ յարձակումները դէպ նոր գերեզմանի մէջ դրած անշունչ դիակի դէմ:“

Թողնում ենք այն, որ „Արձագանքը“ և նրա խմբագիրը մի շաբաթ առաջ մեղադրելով Նիկողոսեանին որ նա աջ ու ձախ անխնայ և անվայել կերպով հայհոյում է, ինքն էլ նոյն է անում, բայց կուզենայինք հարցնել պ. Յովհաննիսեանից կամ նրա թղթակից պ. Զաքարեանից՝ որտեղ, „Մշակի“ ո՞ր համարում, ե՞րբ ենք յարձակվել այն էլ աղտոտ կերպով ամենայն հայոց կաթողիկոսի վրա, որ նոր գերեզման է մտել: Կամ մեր յարձակմունքը այս ինչ եպիսկոպոսի, այն ինչ Սուքիասեանի, այս ինչ Մանկունու դէմ „Արձագանքը“ և նրա Ս. Պետերբուրգի թղթակիցը համարում են յարձակմունք և կաթողիկոսի անձնաւորութեան դէմ. մի՞թէ պարոնները

ԽԱՉԱԳՈՂԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

—

Վերջացնելով իր փոքրիկ ճառը, նա դարձաւ դէպի քեռի Պետրոսը, ասաց.

—Ամօթ չը լինի հարցնելը, ինչպէս է ձեր անունը:

—Ձեր ծառայ Հաջի-Ռահիմ, պատասխանեց քեռի Պետրոսը:

Տեսնելով, որ իր հիւրը հաջի է և ոչ հասարակ մահմեդական, տան տիրոջ յարգանքը աւելի ևս բազմացաւ դէպի քեռի Պետրոսը: Բայց ծիծաղը ինձ խեղդում էր. ես չը գիտէի, թէ ինչով կը վերջանայ այդ խայտառակութիւնը: Իսկ քեռի Պետրոսը իրան այնքան ծանր էր պահում, որ չէր կարելի չը յարգել նրան: Ես ոչինչ չէի խօսում, որովհետև ինձ պատուիրված էր խուլ ու մունջ ձևանալ: Տան տէրը նկատելով իմ լռութիւնը, հարցրեց քեռի Պետրոսից.

—Դա ձեր ինչն է:

—Ձեր փոքրիկ ստրուկը,—իմ որդին է:

—Աստուած պահէ, զօրանայ, ասաց տան տէրը, յետոյ դարձաւ դէպի ինձ, հարցնելով.

—Դու, երեխի, մըսեցա՞ր անձրևից, դէմքդ խիստ գունատ է երևում:

Ես ոչինչ չը պատասխանեցի: Քեռի Պետրոսը իմ փոխարէն ասաց.

—Նա խուլ ու մունջ է. ոչինչ չէ լսում:

—Խեղճ տղայ, Աստուած ողորմութիւն անէ, բացականչեց տան տէրը ցաւակցական եղանակով և ապա հարցրեց.

—Մօրից այդպէս է ծնված, թէ յետոյ է պատահել:

—Մօրից այդպէս չէ ծնված, առաջ նա սովորական լեզու ունէր, լսում էր, խօսում էր, ինչպէս մենք խօսում ենք: Ուղիղ երկու տարի է, ինչ որ պատահել է այդ անբախտութիւնը: Թող Աստուած հեռու պահէ քո զաւակներից: Իմ մեղքերի համար Աստուած պատժեց ինձ...

Յետոյ քեռի Պետրոսը հնարեց մի ամբողջ պատմութիւն, թէ որպէս չար սատանաները ամեն գիշեր երևում էին ինձ, սարսափելի տեսարաններ էին ներկայացնում իմ աչքերի առջև, և սաստիկ վախենալուց իմ ականջները փակվեցան և իմ լեզուն կապվեցաւ:

Այդ պատմութեան միջոցին, որի մէջ քեռի Պետրոսի ճարտար լեզուն ահ և սարսափ էր ածում լսողի վրա, ես նկատում էի, թէ որպէս զարհուրած տան տիրոջ երկար մօրուքը շարժվում էր, և նա լռութեամբ կարդում էր աղօթքի նման մի բան:

—Հիմա ո՞ւր էք տանում դրան, հարցրեց նա:

—Տանում եմ Սէիդ-Հաջինի մզկիթը, պատասխանեց քեռի Պետրոսը:—Սուրբ իմամը, ինձ երազի մէջ յայտնվելով, ասաց, որ որդուս փրկութիւն կը լինի, եթէ այնտեղ կը տանեմ:

Սէիդ-Հաջինի մզկիթը մեծ համբաւ ունէր մահմեդականների մէջ իր հրաշագործ զօրութեամբ: Այնտեղ տանում էին գլխաւորապէս խելագարներին և խուլ ու մունջերին: Բայց տան տիրոջ համարումը աւելի մեծ եղաւ դէպի քեռի Պետրոսը, երբ լսեց, որ «սուրբ իմամը» յայտնվել էր նրան երազի մէջ և խօսացել էր նրա հետ:

Բոլոր ժամանակը նրանք խօսում էին թուրքերէն: Քեռի Պետրոսի թէ արտասանութեան և թէ բառերի դարձուածների մէջ չէր կարելի նկատել, որ նա հայ էր: Նա խօսում էր աւելի լաւ, քան թէ մի թուրք: Եւ այդ խսկ պատճառով նա հրամայեց ինձ լռութեան դեր կատարել, մի գուցէ իմ մի անզգոյշ խօսքով ես մերկացնէի մեր հայութիւնը:

Վերջապէս տան տէրը հրամայեց, որ ընթրիք տան: Քեռի Պետրոսը յայտնեց, որ նա դեռ իր երեկոյեան նամազը չէ կատարել և չէ կարող առանց աղօթելու սեղան նստել: Նրան տուեցին նամազ անելու համար պէտք եղած պարագայքը, նա լուացվեցաւ, և մաքրութեան ծէսերը կատարելուց յետոյ, սկսեց խորին ջերմեռանդութեամբ աղօթել: Ես զարմանում էի, թէ որտեղից գիտէր նա այդ բոլորը: Մահմեդականի նամազը կատարվում է արաբական լեզուով: Աղօթելու եղանակը, երկրպագութիւնները որոշված կարգեր ունեն: Մաքրութեան կամ լուացվելու ծէսերը նոյնպէս առանձին կանոններ ունեն: Պէտք է բոլորի մէջ ճշգութիւն պահպանել: Մի փոքրիկ սխալ կարող է «բաթիլ» անել (ոչնչացնել) նամազը: Բայց որտեղից, երբ էր սովորել քեռի Պետրոսը այդ արարողութիւնները:

Քեռի Պետրոսի բարեպաշտութիւնը այն հետևանքն ունեցաւ, որ աւելի գրաւեց մեր հիւրընկալի համակրութիւնը: Կրօնին և հաւատքին հաւատարիմ մարդիկ խիստ յարգելի են մահմեդականների մէջ: Այդ յարգանքի արտայայտութիւնը աւելի նկատելի էր ընթրիքի ճոխութեան մէջ: Բացի զանազան ուտելիքներից, մեզ համար պատրաստել էին և փլաւ:

Երբ սեղանը պատրաստ էր, քեռի Պետրոսը հարցրեց տան տէրից, թէ իր կեանքում սուրբ տեղերից որին ուխտ է գնացել: Երբ պատասխան ստացաւ, թէ ոչ մէկին,—նա հրաժարվեցաւ սեղանից, ասելով.

—Քո հացը հարամ (անսուրբ) է, ես ուտել չեմ կարող: Դու մեղանչել ես շարիաթի դէմ:

Տան տէրը սաստիկ ամաչեց, սկսեց աղաչել, որ իր սեղանը չանարգէ, խոստացաւ, որ գարունքին անպատճառ կը գնայ Բաղդադ իմամների գերեզմանները համբուրելու և քարբալայի ուխտը կատարելու: Պատմեց, թէ որպիսի արգելքներ մինչև այսօր զրկել էին նրան սուրբ տեղերի ուխտաւորութիւնից:

Քեռի Պետրոսը փոքր ինչ հանգստացաւ, ասելով.

—Ամեն մի ուղղափառ մուսուլմանի պարտականութիւնն է, երբ նրա նիւթական միջոցները այնքան ներում են, որ կարող է հոգալ ճանապարհի ծախքը, պէտք է անպատճառ կատարէ սուրբ տեղերի ուխտաւորութեան խորհուրդը:

Այնուհետև սկսեց երկար բացատրել, թէ որպիսի հոգևոր վարձատրութիւններ են սպասում Քարբալայի, Մէշէդի և մանաւանդ Մէքքայի ուխտաւորներին,—պատմեց, թէ որքան հուրիներ (հրեշտակներ) պիտի սպասեն նրանց Մուհամմէդի դրախտում, և վերջացրեց իր խօսքերը նրանով, թէ «անհաւատ քրիստոնեաները զրկվում են այդ բոլոր երկնային երանութիւններից»...

Վերջին խօսքերը ինձ վրա այնպիսի վատ ներգործութիւն ունեցան, որ ուզում էի փակված լեզուս բաց անել և յայտնել, թէ դա ինքը քրիստոնեայ է, բայց խաբէյութեամբ իրան մահմեդական է ձևացնում: Բայց վախեցայ, մտածելով, թէ որպիսի վտանգի կարող էինք ենթարկվել երկուսս էլ:

Քեռի Պետրոսը մեծ ախորժակով ուտում էր: Ես սկզբում սեղանին չը մօտեցայ, ոչ այն պատճառով, որ տան տէրը սուրբ տեղերը ուխտ չէր գնացել և ես նրա հացը հարամ էի համարում, ոչ,—այլ այն օր պաս էր, ես երբէք պաս չէի լուծել: Կրօնի և եկեղեցու պատուէրները ամենայն մաքրութեամբ դեռ պահպանվում էին իմ մէջ: Բայց քեռի Պետրոսը իմ վարմունքը նկատելով, ինձ այնպէս խստութեամբ աչքով արեց, որ ես ակամայ ստիպվեցայ ուտել:...

Ընթրիքից յետոյ մեզ համար մաքուր անկողին պատրաստեցին, որ հանգստանանք: Երբ մտայ իմ մահիճը, երկար քնել չը կարողացայ, թէև սաստիկ յոգնած էի: Զանազան մտածութիւններ ալեկոծում էին իմ սիրտը: Երբեմն մտածում էի, թէ ինչ կը լինի մեր դրութիւնը, երբ տան տէրը յանկարծ կը հասկանայ, որ իր սենեակում պառկած են երկու քրիստոնեաներ: Նա այդ տեղաշորերը պղծված համարելով, այրել կը տայ, և գուցէ մեզ էլ կայրեն նրանց հետ: Եւ ինչի համար ուրանալ կրօնը, ուրանալ ազգութիւնը: Նրա համար միայն, որ մի կտոր հաց և պառկելու տեղ ստանալ: Մի՞թէ դրանք են պանդխտութեան, գաղթականութեան պայմանները.—ինչ ազգի մտանալ, այն ազգից ձևանալ.... Իմ ճանապարհորդութիւնը հէնց առաջին իջևանից ինձ անտանելի դարձաւ: Մտածում էի, աւելի լաւ չէր լինի, որ

ընդունում են որ կաթողիկոսը համբաշխ էր զեղծումներ անող յիշեալ անձանց հետ:

Եւ մի՞թէ շաբաթաթերթի խմբագրին յայտնի չէ, որ եթէ մարդ ուզենար էլ,—անհնարին է, չէ կարելի ոչ թէ միայն յ ա ր ձ ա կ վ ե լ այդ տեսակ բարձր հասարակական դիրք ունեցող անձնաւորութեան դէմ, ինչպէս օրինակ, կաթողիկոսը, բայց և քննադատել անգամ չէ կարելի: Ուրիշ բան է յարձակվել մի հասարակ մահկանացու, մի որ և է աղքատ պրօֆէսօր և լրագրապետ Նազարեանցի դէմ, երբ նա արդէն գերեզման է իջել, և տալ „փորձի“ մէջ նրա նշանակութիւնը կատարելապէս ոչնչացնող մի յօդուած: Այդ կարելի է, որովհետև նա հասարակ մահկանացու էր, և ազգին նրա բերած ահագին օգուտը, նրա անմոռանալի գործունէութիւնը, որ ոսկեայ գարագլուխ է կազմում մեր նոր գրականութեան ու ամբողջ ազգի մտաւոր կեանքի մէջ,—կարելի է առ ոչինչ համարել:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՐՕՍՏՕՎ (Դօնի վրա) քաղաքից պ. Ս. Մ. Անանօվ ուղարկել է մեզ 20 րուբլ Քիւրքճեանի փօտօգրաֆիական ժողովածուի համար: Բայց պ. Քիւրքճեան լինելով դեռ արտասահմանում, մենք այդ փողը կը պահենք մեր խմբագրութեան մէջ, իսկ ժողովածուն ինքն պ. Քիւրքճեան կուղարկի պ. Անանօվին, երբ կը վերադառնայ արտասահմանից, որովհետև մեր խմբագրութիւնը չէ յանձն առնում փօստով ուղարկել նրա ժողովածուները: Բոլոր փողերը որ ունենք ստացած պ. Քիւրքճեանի անունով նրա բացակայութեամբ, պահում ենք խմբագրատան մէջ և կը յանձնենք նրան, երբ նա Թիֆլիս կը վերադառնայ:

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ ստացանք հետևեալ նամակը: «Մեր քաղաքը պատկանում է այն տեսակ դժբաղդ քաղաքներին, որտեղ ոչ թատրօն է լինում, ոչ գրական երեկոյ, ոչ էլ դասախօսութիւն: Քաղաքիս ինտելիգենցիան, հասկացող մասը կազմում են լրագիր ստացողները, որոնք փոխանակ բարի օրինակ դառնալու ժողովրդի համար, յարուցանում են տարաձայնութիւններ, երկպառակութիւններ հասարակութեան մէջ: Մեր ինտելիգենցիան լրագիրը պարծանքի համար է ստանում և ոչ թէ կարդալու ու մի բան սովորելու համար: Դեռ մեզանում չեն հասկացել լրագրի նշանակութիւնը: Անբարոյականութիւնը և թղթախաղը դուրացիների համար սովորական, ընական զբօսանք է դարձել. ամեն երեկոյ անպատճառ կերպով նրանք վատնում են մեծամեծ գումարներ: Մենք խորհուրդ կը տայինք խաղացող պարոններին որ լրագիրներ ստանան և պարապ ժամանակները ընթերցանութեամբ զբաղվեն, փոխանակ թղթախաղով: Այս տարի մի քանի անձինք «Մշակին» գրըվելով, ձեր լրագրի բաժանորդներից մէկն էլ պ. Ա. գնում է փօստատուն որպէս զի 10 րուբլ ծրարի և ուղարկի «Մշակի» խմբագրութեանը: Բայց մեղուականներից մէկը բռնում է նրան փօստատան մէջ ու սկսում քարոզել թէ «Մշակը» անկրօն է, ազգակործան է, ազգատեաց է, վերջապէս այնքան է խօսում որ Ա. ուղարկում է իր 10 րուբլ ոչ թէ «Մշակին» այլ «Մեղուին»: Ահա ինչ միջոցներ են գործ դնում այդ թշուառները փող որսալու համար: Ղուբայումն էլ, ասում են, ինչպէս և Ախալցխայում, Երևանում և Ալէքսանդրապօլում, ստացվեցան անստորագիր նամակներ, որոնց մէջ համոզում են ժողովրդին չը գրվել «Մշակին»: Բայց թող հազարաւոր նամակներ ուղարկեն, հասկացող մարդը դարձեալ կը համակրի «Մշակի» պէս ազատամիտ և առաջադէմ ուղղութիւն ունեցող թերթին, և ոչ թէ «Մեղուի» պէս խաւարասէր և յետադէմ թերթին»:

—

Ղուբայից մեզ գրում են որ ցրտերը այս տարի շատ սաստիկ են այդտեղ և մի քանի օր է արդէն ձիւն է եկել թէ քաղաքում և թէ շրջականերում:

—

Մեզ գրում են ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ որ անցեալ դեկտեմբեր ամսի 25-ին Լազարեան ճեմարանում պատահել է հրդեհ, որ մօտ 5,000 րուբլ վնաս է տուել ճեմարանին: «Բայց հրաշէջ խմբի իր ժամանակին հասնելը արգելել է կրակի տարածվելուն և երեք ժամից յետոյ իսպառ հանգցրել են հրդեհը: Կրակը երևացել է ճեմարանի երրորդ յարկում, ննջարանների մօտ, այն ինչ աշակերտները ցերեկով մնում են երկրորդ յարկում: Կրակի պատճառը հնոցն էր: Աշակերտները ողջ և առողջ են»:

—

«Աղբիւր» ամսագրի համար ստացված է «Մշակի» խմբագրատան մէջ այդ ամսագրի տարեկան բաժանորդագինը: Խոնարհաբար խնդրում ենք «Աղբիւրի» խմբագրին մարդ ուղարկել մեր խմբագրական գրասենեակը և ստանալ փողը հասցէի հետ միասին:

—

Այն ժողովի մասին, որ կայացաւ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ, որի նպատակն էր համակրական ցոյց անել «Մըշակին», մեզ դարձեալ գրում են հետևեալը: «Յունվարի 9-ին Սահականուշեան օրիորդաց ուսումնարանում հաւաքվեցին տեղիս ինտելիգէնցիայի պատկանողները, համակրութիւն յայտնելու «Մշակին» և դրանով մի ցոյց անելու «Մեղուի» և նրա յօբելեանի դէմ: Խօսվեցաւ «Մեղուի» խմբագրատանից ուղարկված նամակների մասին, որտեղ համոզում էին չը ստորագրվել «Մշակին:» Եղան անձինք, որոնք ապացուցին թէ այդպիսի բովանդակութեամբ նամակներ իրաւ ստացվեցան Թիֆլիսից: Ժողովականները վճռեցին համակրական ուղերձ ուղարկել «Մշակին» բազմաթիւ ստորագրութիւններով:»

—

ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային վարչութիւնը յայտնում է հետևեալ տակսա առաջին հարկաւորութեան ուտելեղէնների վրա յունվարի կէսից մինչև 1-ը փետրվարի: Թխած հացը կրուպչատկա ալիւրից ֆունտը արժէ 5 կոպէկ, ցորենի ալիւրից առաջին տեսակի $3^1/_2$ կ., երկրորդ տեսակի 3 կ., նոյն ալիւրից տեղական թօնրի մէջ թխած հացի ֆունտը առաջին տեսակի ֆունտը արժէ 5 կ., երկրորդ 4 կ., երրորդ $3^1/_2$ կ., կրուպչատկա ալիւրից խառն ցորենի ալիւրի հետ ֆունտը առաջին տեսակի 5 կոպ., երկրորդ $4^1/_2$ կոպ., երրորդ 4 կոպ.: Տաւարի մսի ֆունտը առաջին տեսակի 10 կոպ., երկրորդ 9 կոպ., սուկի 16 կոպէկ: Ոչխարի մսի ֆունտը 10 կոպէկ, խոզի միսը 10 կոպէկ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Վան, դեկտեմբերի 28-ին 1882

Մեր ուսումնարանական գործերով պիտի զբաղուեմ այսօր: Անշուշտ դուք չէք սպասեր որ նկարա
գրեմ ձեզ մեր ուսումնարանաց նիւթական և բա
րոյական զրութիւնը՝ որոյ տեղը չէ հիմայ, գործ մ
զոր ուրիշ թղթակիցներ, թէև ոչ այնչափ յաջո
ղութեամբ, կատարած են մասամբ Կ. Պօլսոյ
Տփխիսի մամուլի միջոցաւ: Դուք ինքներդ արդ
կրնաք եզրակացնել այդ վատ զրութիւնը, եթէ
սեմ որ մեր ուսումնարանները հէնց այսօր չուն
ուսմանց ծրագիր մը, թող լինի այն կանոնա
թէկուզ անկանոն: Մեր ուսուցիչները անուշ
բացառութեամբ անձեռնհաս, տգէտ անձինք են,
նոյնպէս նաև մեր ուսումնարանաց վրայ հսկել
պաշտօն ունեցող «թաղական ազաները» կամ
սումնական խորհրդոյ անդամները: Թէև դուք կ
մերժէք Կ. Պօլսին տաճկահայոց մտաւոր կա
բարոյական կեդրոնի նշանակութիւնը, և վստա
եղէք որ այս մասին ձեզ հետ համաձայն են Տա
կահայաստանի լուրջ մտածողները, բայց և այնպ
դաւանեցէք մեծ բաներ կանխկալեն այն տեղ
թէև Կ. Պօլսի ազգային ժողովը՝ որ միշտ ժամ
նակ ունի ոչնչաբանութիւններով զբաղելու, երկ
տարիէ ի վեր ժամանակ չունեցաւ վաւերացնել
պ. Յ. Խրիմեանի ազգային կրթութեան օրէնք
ում դաւանեցէք անհամբեր կը սպասեն: Ասեմ
քանի մը տարի առաջ տեղւոյս ուսումնակ
խորհուրդներէն մինը խմբագրեց մի ուսմանց ծ
րագիր, յորում գծուած էին միայն աշակերտաց
զկրօնական պաշտօնէից պարտաւորութիւնն
Ահա այսչափ միայն մեր ուսումնարանական գ
ծով հետաքրքրող անձինք կը հասկանային ցայ
ուսմանց ծրագիրը՝ «որ կեդրոնական Աֆրիկ
չափ անծանօթ է տակաւին մեր դպրոցաց»
պէս խրատամբ գիտել կը տար «Մասիսի» թղթ
կիցներէն մինը: Էլ չեմ յիշեր վիճակը այն յա
բերութեան՝ որ կը կենայ ուսումնարանի և նոր
վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող «թաղական ա
յի» միջև. էլ չեմ յիշեր որ ուսուցիչները՝
խիստ անբաւական թոշակ մը միայն կը ստան
արդէն, ամիսներով և մերթ եւ տարիներով չ
ստանար իրենց վարձքը և կուզէք որ ասեմ թ
Կ. Պօլսի մէջը չէ միայն՝ ուր ուսուցիչները յ
սահատական միջոցներու կը ստիպուին դիմել
վերջապէս էլ չեմ յիշեր մեր ուսումնարանաց
բարոյական և սարսափելի զրութիւնը՝ զոր ես ն
կարագրելու կը զգուիմ, չասեմ կամչնամ...:

Կերևի որ այժմեան ուսումնական խորհուրդ
որոյ անդամները նուազ բացառութեամբ ձեռնհա
անձինք են՝ որոշած է վերջապէս իւր նախորդ

իմ հայրենի գիւղից չը հեռանայի: Թող այնտեղ բռնէին, չարչարէին, սպանէին ինձ: Գոնէ հայի անունով կը մեռնէի:

Քաւոր Պետրոսը նոյնպէս անքուն էր: Նա, երևի, նկատեց իմ անհանգստութիւնը, թէ ո՛րպէս անդադար մի կողքից դէպի միւսը շուռ էի գալիս, անդադար հառաչանք էի արձակում, մ՛խ ու վ՛ախ էի անում, և հազւոյ էի հանում: Նա հարցրեց.

—Ի՞նչու չես քնում, Մուրադ:

Ես փոխանակ պատասխանելու, սկսեցի հեկեկալ: Նա հասկացաւ իմ լացի պատճառը և սաստ առածի ձևով.

—Չէ, զաւակս, այսուհետև ինչ ազգի մէջ որ մտնելու լինես, պէտք է այն ազգի փափախը ծածկես: Այդպէս է աշխարհի կարգը...

Ես հարցրի.

—Մեղք չէ՞ արդեօք, որ մարդ իր սուրբ կրօնը, իր ազգութիւնը ուրանում է:

Նա պատասխանեց ինձ Պօղոս առաքեալի խօսքերով, թէ ինչպէս նա հրէաների մօտ հրէայ էր ձևանում, իսկ հեթանոսների մօտ հեթանոս, որ նրանց սրտերը շահէ:

Քաւոր Պետրոսը կարդացած մարդ էր: Ես նրա խօսքերը, որպէս ասում են, հալած իւղի տեղ ընդունեցի: Այն ժամանակ այնքան հասկացողութիւն չունէի, որ գիտենայի, թէ ինչպէս մարդիկ սուրբ գրքերի ամենապարզ ճշմարտութիւնները աղաւաղում են և նրանցով բացատրում են ամենաանբարոյական մտքեր...

Ե.

ՓՈՔՐԻԿ ՄԱՔՍԱՆՆԵՆԴԸ

Մեր ճանապարհորդութեան չորրորդ օրը հասանք Թաւրիզ քաղաքը, իջևանեցինք հայոց եկեղեցու բակում:

—Այժմ պէտք է մտածել փողի մասին... ասաց քաւոր Պետրոսը, և կիրակի օրը վաղ-առաւօտեան, ինձ իր հետ առնելով, սկսեցինք գնալ եկեղեցու երեսփոխանի տունը:

—Այնտեղ կարո՞ղ եմ խօսել, թէ դարձեալ պէտք է խուլ ու մունջ ձևանամ և թագցնեմ իմ հայութիւնը, հարցրի ես քաւոր Պետրոսից:

—Կարող ես խօսել, պատասխանեց նա ժպտելով.—և լաւ հայ պիտի ձևանաս:

Բայց իմ խօսելը պէտք չեղաւ, որովհետև քաւոր Պետրոսը ինձ ներս չը տարաւ երեսփոխանի մօտ, այլ հրամայեց սպասել դրսում, իսկ ինքը միայնակ ներս մտաւ: Չը գիտեմ ինչ խօսեց նրա հետ, ինչ ասաց, միայն այդքանը յիշում եմ, որ այն օր եկեղեցում քահանան մեր մասին ժողովրդին «ծանուցում» արեց, որի մէջ յայտնեց այն միտքը, թէ մենք Մուշի երկրից ենք եկել, թէ մեր կնիկները, զաւակները «անհաւատների» ձեռքում գերի են ընկած, այժմ բարեպաշտ քրիստոնեաներից ողորմութիւն ենք հաւաքում, որ առնենք տանք «անհաւատներին» և մեր գերիներին ազատենք, և այլն:—«Դարձեալ խաբեբայութի՞ւն»... մտածեցի ես խորին վրդովմունքով:

Որքան էլ սուտ լինէին այդ խօսքերը, սակայն ամենայնիւ, ժողովրդի վրա խորին տպաւորութիւն գործեցին: Տէր հայրը այնպիսի ազդու եղանակով նկարագրեց մեր գերիների ողբալի դրութիւնը, որ բոլոր լսողների մէջ ցաւակցութիւն շարժեց: Քարոզից յետոյ եկեղեցում զանձանակ ման ածեցին և մեզ համար փող հաւաքեցին: Իսկ մենք մուրացկանի նման, գլուխներս ծռած, կանգնած էինք եկեղեցու դրան մօտ. քաւոր Պետրոսը աջ կողմում, իսկ ես ձախ կողմում: Ժամաւորները դուրս գալու միջոցին ձգում էին մեզ սև փողեր: Այդ առաջին անգամն էր, որ ես, քաւոր Պետրոսի յորդորանքով, ստիպված էի ձեռքս մեկնել և ողորմութիւն խնդրել...: Ամօթը խեղդում էր ինձ: Ո՜րքան ցածութիւն էր: Խաբել և մուրալ...

Այն օրը ես խելագարի նման էի և միշտ լաց էի լինում: Բայց քաւոր Պետրոսը մխիթարում էր ինձ, ասելով.—«Ղարիբի երեսը սև կը լինի, իսկ ջիբը—լիքը»...

Միւս օրը մենք արդէն փող ունէինք: Մեր ամենահարկաւոր գնելիքը արտասահման գնալու համար՝ էր անցագիրը:

—Գիտես Մուրադ, ասաց ինձ քաւոր Պետրոսը,—օտարութեան մէջ յաջողակ կերպով թափառելու համար, աւելի լաւ է մտնել ուրիշի մորթի մէջ:

Ես ոչինչ չը հասկացայ: Նա բացատրեց.

—Պէտք է անունդ, ազգանունդ, ծնած տեղդ, պարապմունքիդ անունը,—բոլորը փոխել:

Ես ապշած մնացի: Նա շարունակեց.

—Քո անունը այսուհետև Մուրադ չէ, դու կոչվում ես Ամբրոսիոս: Քո պարապմունքը, քո արհեստը դարբնութիւն չէ, դու այսուհետև եկեղեցու պաշտօնեայ ես, դու սարկաւագ ես: Քո ծնած տեղը Սալմաստը չէ, դու երուսաղէմցի ես: Եւ ուրիշ այսպիսի շատ բաներ ասաց նա, թէ ինչ էի ես և ինչ պիտի լինեմ այնուհետև, բայց ես չը թողեցի նրան վերջացնել, ընդհատեցի նրա խօսքը, հարցնելով.

—Լաւ, ինչպէս կարող եմ ես սարկաւագ լինել, որ ամենևին կարդալ չը գիտեմ, և երբէք եկեղեցում չեմ երգել:

—Այդ մի և նոյն է, պատասխանեց նա արհամարհանքով.—քեզ ինչ որ ասում են, այն լսիր:

—Իսկ քո անունը և կոչումը ինչ պիտի լինի:

—Իմ անունը Անտօնիոս է. ես յոյն աբեղայ եմ և Երուսաղէմի վանքի միաբան:

—Ե՞ս էլ յոյն եմ:

—Դու էլ յոյն ես:

Դարձեալ ապշութիւն...

Ես չը հակառակեցի: Ես հաւատացի նրան, որ օտարութեան մէջ թափառելու համար այդ բոլոր պայմանները անհրաժեշտ էին: Այն օր Թուրքաց հիւպատոսից անցագրեր ստացանք մի և նոյն անուններով, որ մեր մէջ որոշել էինք: Բայց զարմանալին այն էր, որ քաւոր Պետրոսը հէնց առաջուց ունէր իր մօտ երկու անցագրեր մի և նոյն անուններով. միայն հնացել էին, ժամանակները անցել էր: Նա տարաւ հիւպատոսի մօտ և նորը ստացաւ:

Բայց քաւոր Պետրոսը յիշեալ երկու անցագրով չը բաւականացաւ: Նա աշխատում էր ձեռք բերել զանազան անցագրեր զանազան անուններ
և այլ և այլ պարապմունքներով: Թաւրիզում
Ատրպատականի այդ մեծ մայրաքաղաքում, ա
բոլորը հնարաւոր էր: Այնտեղ կային եւրոպակա
պետութիւնների բոլոր ներկայացուցիչները, որո
ցից կարելի էր անցագիր ստանալ: Այնտեղ կա
յին այլ և այլ պետութեան հպատակներ, որոնք
պարապվում էին զանազան գործերով, որոնք կա
րող էին իրանց անուններով անցագրեր վեր առ
նել, տալ ուրիշներին, որ ուրիշները նրանցից
օգուտ քաղէին, իսկ իրանք դարձեալ կը մնային
Թաւրիզում: Բայց քաւոր Պետրոսը գնեց մեծ քա
նակութեամբ պարսկական անցագրեր: Դրանք վա
ճառվում էին այնպէս, ինչպէս վաճառվում են
տէրութեան դրոշմաւոր թղթերը: Բաւական
ուղարկել պատահած մարդու ձեռքով անունների
մի ցուցակ (ի հարկէ, նշանակելով իւրաքանչիւ
անունի ներքոյ տարիքը, հասակը, դէմքը և այլ
և նա կը առնէր Թ է ս ք ի ր ա ջ ի ի մօտ, և նոյ
անունների համեմատ կը գնէր զանազան անցա
գրեր: Թ է ս ք ի ր ա ջ ի կոչում էին անցագրեր
կապալառուին:

Չը նայելով, որ քաւոր Պետրոսը մի քանի օր
առաջ իբրև մուրացկան կանգնած էր հայոց եկե
ղեցու դրանը և ձեռքը մեկնում էր ամեն մի
անցնողին, բայց երևում էր, որ նա առաջուց ու
նէր իր մօտ մի փոքրիկ գումար: Նա գնեց մեծ
քանակութեամբ զանազան տեսակ անցագրեր:
Ես զարմանում էի, թէ ինչ նպատակի կարող էի
ծառայել դրանք: Մեզ բաւական էր երկուսը մ
այն, և ունէինք արդէն, իսկ մնացածները
համար էին: Երբ հարցրի նրանից, նա ինձ ոչին
չը պատասխանեց: Մէկի վրա գրած էր՝ «սա
դագար Հաջի-Աբդուլ-Յասին-Օղլի-
էֆէնդի». մի ուրիշի վրա գրած էր՝ «խօրասանցի
վաճառական Մաշադի-Մահամմեդ-Ղուլի-աղա»:
Բայց ինձ շատ չէին հետաքրքրում այդ զանազան
անունները. ինձ զբաղեց մի այլ բան:

(Կը շարունակվի)

…ն առաւել անկեղծ ջանք մը ընել բարեկարգելու մեր ուսումնարանները: Ի հարկէ, առանց նախապէս մի որոշ ուղղութեան վերածելու ուսումնարանները ո և է բարեկարգութիւն անկարելի է, …որ համար ուսումնական խորհուրդն իւր առաջին …րձն բրաւ «վարժապետական ժողով մը» գումարել վարժապետներէն խորհուրդ խնդրելու համար ուսմանց ծրագրի պատրաստութեան և թէ ուրիշ քանի մը ընդարձակ խնդիրներու լուծման համար: Դուք չէք մերժեր անշուշտ եթէ գրեմ ձեզ …ղ ժողովի պարապմանց մասին. մեր ուսումնարանական բարւոքման գործը որչափ մեզ, նոյնչափ ձեզ համար ցանկալի է ի հարկէ և յուսալի է ձեր նշանաւոր մանկավարժները, որչափ «Մասիսի» Շամչադալը զանոնք Ալպեան բարձրութեան մէջը նկարագրէ, կը բարեհաճին գէթ խորհրդով օգնել մեզ այս դժուար և հայրենեաց համար սուրբ գործի մէջը: Նոյեմբերի 14-ին կայացաւ «վարժապետական ժողովի» առաջին նիստն: Ի հարկէ դուք չէք երեւակայեր «ընդհ. ուսուցչական ժողովի» փառաւոր նիստերը՝ զորս ձեր Թիֆլիզը տեսաւ: Թողունք մեր ժողովի գծած երեւոյթը, թողունք որ մեք բացի քանի մը ինքնակոչներէ չունինք ձեռնհաս մանկավարժներ օժանդակելու համար ժողովի տկար քայլերուն, թէև մեր ատենապետը ժողովը կառավարելու համար ունի առաւել ընդունակութիւն, սակայն ոչ անշուշտ պ. Բարխուդարեանցի նման պաշտ ընդունելու չափ. Թողունք սանք, ես պէտք ասէի որ «վարժ. ժողովը» իւր առջեւ դրուած խնդիրները լուծելու համար հեղինակութիւն էլ չունի, նորա պաշտօնն է այդ խնդրոց յաջող լուծման համար իւր խորհուրդով միայն օժանդակել ուսումն. խորհրդին՝ որոյ հեղինակութեան միայն կը պատկանի նոցա լուծումը և գործադրութիւնը: Առաջին ժողովին ներկայ էին իբր 36 վարժապետներ: Ուսումն. խորհրդի ատենապետն, պ. Սեդրակ Տէր-Սարգիսեանց կը նախագահէ ժողովին որ գումարուած է Նորաշէն եկեղեցւոյ մի փոքրիկ սենեկում. քանի մը համալսարանականներ կուգեն ներկայ գտնուել ժողովին, սակայն սենեկի մէջը տեղ չը կայ: Ատենապետ պ. Ս. Տէր-Սարգիսեանց նիստը բացաւ մի ճառով, յորում մանրացոյց արաւ ուսմանց կարեւորութեան, վարժապետական պաշտօնի բարձրութեան և վարժապետական ժողովներու հարկին վրայ, մինչեւ որ ամբողջ Վասպուրական չունի մի կանոնաւոր ուսումնարան բացի «Կենտրօնական վարժարանից» որոյ հիմնադիր-տեսուչ պ. Փորթուգալեանի համար արժանաւոր գովեստ խօսեց, յայտարարեց որ «վարժ. ժողովը» կը գումարուի օժանդակելու համար ուսումն. խորհրդին մեր ուսումնարանաց բարւոքման գործին մէջը: Ատենապետը ապա ժողովին ներկայացոյց երկար և բազմակողմանի խնդրոց մի ցանկը, որով պիտի պարապի «վարժ. ժողովն»: Պարտաւոր կը համարիմ գէթ այդ ցանկը արտագրել ստո, որպէս զի դուք իմանաք թէ որչափ պակասութիւններ ունին մեր ուսումնարանները և որչափ կենսական կարեւորութիւն ունին մեր ուսումնարանաց համար այն խնդիրները՝ որք պիտի հետաքրքրեն ժողովին:

Ահա այդ ցանկը. I) մեր արդի վարժարանաց վիճակն. II) թէ ինչ ուղղութեան վերածելու է վարժարանները. III) աղջկանց վարժարանները. IV) ուսմանց առարկաներ և դասագրոց ընտրութիւնները. V) դաստիարակութեանց եղանակը. VI) օրինակելի դասեր. VII) թ. նախակրթական վարժարանաց համար միօրինակ ծրագիր. VIII) միջնակարգ վարժարանի մը պէտք. IX) վարժարանաց եկամտից աղբիւր. X) Տփխիսի վարժապետական ժողովոյ ծրագիրն. XI) թէ ինչ միջոցներ կան ուսումը պարտաւորիչ ընելու և արգելելու որ աշակերտք չը մեկնին վարժարանէն առանց աւարտելու ուսմանց ընթացքը. XII) գիւղական վարժարանները:

Ատենապետը յայտարարեց որ ժողովը պիտի զբաղուի այսօր միայն առաջին խնդրով և հրաւիրեց ժողովի անդամները տեղեկութիւն տալու իրենց ուսումնարանաց արդի վիճակին վրայ: «Ձեր ուսումն. խորհուրդը, կը հարցանէք դուք, փոխանակ ժողովի մէջը կցկտուր տեղեկութիւններու, չէր կրնար արդեօք իւրաքանչիւր ուսումնարանէն գրաւոր տեղեկագիրներ պահանջել և ստանալ». կրնար և արդէն քանի մը ուսումնարաններէ ստացած իսկ է. բայց խորհուրդը ըստ յայտարարութեան պ. ատենապետին՝ կուզէ եղեր որ «ուսուցիչները իրենք իսկ խոստովանեն իրենց ուսումնարանաց յոռի դրութիւնը», որպէս թէ խոստովանութիւն չէ արդէն երբ ուսուցիչք տեղեկագրաւ հաղորդեն զոր ինչ բերանացի պիտի հաղորդէին:

Բայց թողունք այսպիսի ողայութիւններ՝ զորս եթէ թէնք կրնար քանի մը էջեր գրաւել և մենք դառնանք ժողովի պարապմանց: Ուսուցիչներն քանիները հաղորդեցին քանի մը կցկտուր տեղեկութիւններ իրենց ուսումնարանաց մասին՝ զորս նկարագրեցին տխուր գոյներով՝ որպէս է արդէն, չը մոռնալով ներկայ վիճակի ծանրութիւնը բեռնելու ծնողաց անհոգութեան և նիւթական միջոցներու անբաւականութեան վրայ: Ապա մի «ռեֆերատ» կարդաց պ. Գ. Շերենց՝ ծանօթ ձեր ընթերցողաց: Պարոնը նախապէս ողջունեց Վանի ուսուցիչները ի դիմաց ձեր «ուսուցչական ժողովին»՝ որ չը գիտեմ տուած էր նմա արդեօք այդպիսի երեսփոխանական իրաւունք մը. նկարագրեց «ուսուց. ժողովի» պարապմունքները և այն փառաւոր հիւրասիրութիւն և օժանդակութիւն, զորս ձեր քաղաքն և մամուլն ցոյց տուին դէպի ուսուցիչները. մատնանիշ արաւ մեր ուսումնարանական վատ դրութեան և մնոգեց նոցա բարեկարգութեան անհրաժեշտ հարկին վրայ: Պարոնը ներկայ գտնուած էր այս տարի ձեր «ուսուց. ժողովին»՝ որ ինչպէս ինքը կըսէ յանձնարարած է նըմա քննել մեր ուսումնարանական դրութիւնը. չը գիտեմ ճիշտ է արդեօք այս թէ ոչ, թէև ինքը այդպիսի յանձնարարագիր մը չունի: Բայց եթէ պարոնը այն կերպիւ ուսումնասիրեց մեր ուսումնարանական դրութիւնը, որով ուսումնասիրած էր այստեղ ընդհանրապէս ազգաւ ճանչցուած մի «Ազգասէրի» անուն ընկերութեան գործունէութիւնը, զոր ձեր ուշադրութեան կը յանձնարարէ իւր գրած նամակներով «Մշակին» և «Արձագանքին», կրնամք անյաջող համարել իւր պաշտօնը: Բայց իրեն չէ յանցանքը եթէ մենք ունեմք փայլուն կեղև ունեցող այնպիսի հաստատութիւններ՝ որք ամենէ սրատես աչքերն անգամ կրնան վրիպեցնել: Ատենապետը յայտարարեց որ ժողովը յաջորդ նիստին պիտի պարապի ուսմանց ծրագրի պատրաստութեամբ և հրաւիրելով ժողովականները որպէս զի անհատապէս կամ հաւաքապէս պատրաստեն ծրագիրներ յաջորդ նիստին ներկայացնելու համար՝ փակեց նիստը:

Երկրորդ նիստը կայացաւ դեկտեմբերի 12-ին. ներկայ էին իբր 30 վարժապետներ: Այսօր կը նախագահէ ժողովին ատեն. փոխանորդ Մեսրոպ վարդապետ: Նիստը բացաւ ատենապետ պ. Ս. Տէր-Սարգիսեանց և հրաւիրեց ժողովի անդամները դիւանի յանձնելու իրենց պատրաստած ծրագիրները, որպէս նախորդ նիստին յայտարարուած էր արդէն: Օրակարգն է ուսմանց ծրագրի պատրաստութիւնը: Ոչ ոք տեղէն կը շարժի, ոչ ոք մի բան պատրաստած է: Ի՞ր. «զի ծրագիր պատրաստելու պարտաւորութիւնը տեսուչներուն է և ոչ վարժապետներուն» կը պատասխանեն ոմանք. «Ժամանակ չունեցանք» կըսեն ուրիշները. «Ժողովը պարտաւոր չէ պատրաստելու ծրագիր, այլ իւր խորհուրդը յայտնելու միայն ուսումն. խորհրդի պատրաստած ծրագրի մասին» կասէ ուրիշ մը. իսկ ես կասեմ ոչ այս և ոչ այն, այլ միմիայն ձեռնհաս ուսուցչաց ծուլութիւն, իսկ միւսներու անկարողութիւն: Գանգատ դիւանի կողմանէ ժողովի անդամոց ծուլութեան դէմ, հերքում ժողովի կողմանէ. «այսպէս պէտք է լինի, ոչ, այդպէս պէտք չէ լինի» վիճաբանութիւն ամբողջ երեք ժամ: «Քանի շաբաթներ պիտի տևէ, կը հարցնէք դուք, վիճաբանութիւն ծրագրի պատրաստութեան համար, եթէ ձեր ժողովը այսչափ երկար կը վիճաբանէ այսչափ անկարեւոր մի խնդրոյ համար», պիտի տեսնենք հիմայ: Վերջապէս կորոշուի որ խորհուրդը ներկայացնէ ժողովին իր պատրաստած ծրագիրը և ժողովը յայտնէ իւր ունեցած տեսութիւնները նորա մասին: Ապա կարդացուեցաւ ուսումն. խորհրդի ծրագիրը նախակրթարանաց համար և որոշուեցաւ որ վիճաբանութիւնք լինեն յաջորդ նիստին: Առաջարկուեցաւ կազմել մի յանձնաժողով ծրագիրը ուսումնասիրելու համար, սակայն խորհուրդը յայտնեց որ չը պիտի յանձնէ իւր ծրագիրը յանձնաժողովին, վախնալով գուցէ որ կը յայտնուի թէ իւր պատրաստած ծրագիրը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ գրեթէ բառ առ բառ ընդօրինակութիւն մի ուրիշ ծրագրից:

Ընդարձակ մի սրահի մէջը, որ վառարանի ծակտիքներէն ելած թանձր ծուխով լցուած է, մի խարխուլ վառարանի չուրջը ծնկաչոք նստած են 25-ի մօտ անձինք՝ որք մեր ուսումնարանաց ծընկաչոք դրութիւնը պիտի բարւոքեն. այդ մեր «վարժ. ժողովի» երրորդ նիստն է: «Այսչափ անկում» կը հարցանէք զարմացմամբ, սակայն խոստովանեցէք որ ուրախ պիտի լինէք եթէ արդիւնքը համեմատ լինի ժողովի այս գծած երեւոյթին. «Միթէ այդ կարելի բան է» կասեն վայելչասէրները և դժբաղդաբար իրաւունք ունին: Դեկտեմբերի 19 է: Նիստը՝ որ ըստ նախորդ որոշման պիտի սկսէր ժամ 6-ին՝ հազիւ կը բացուի ժամ $8^1/_2$-ին, կեցցէ ճշդապահութիւն: Օրակարգն է վիճաբանութիւն ուսումն. խորհրդի ծրագրի վրայ: Կը կարդացուի նախորդ նիստի ատենագրութիւնը, սակայն դուք որչափ կը հասկանաք Զենդերէնէ, ժողովն ալ նոյնչափ հասկցաւ այդ ատենագրութենէն: Լակոնացիք անգամ չը գիտէին այնչափ լակոնական ոճեր՝ որ գործածուած էր ատենագրութեան մէջը. հինգ-տասն վայրկեան խօսուած խօսք մը ամփոփուած է մէկ կամ երկու տողի մէջը: Ապա դիւանը միանգամ եւս կարդաց ուսումն. խորհրդի ծրագիրը նախակրթարանաց համար: Չորս տարի գծուած է նախակրթարանի շրջանը, աշակերտները կընդունուին 7 տարեկանէն: Նախակրթարանի մէջը աւանդելի առարկաներն են. կրօն, մայրենի լեզու, նկարագրական ուսում, հայրենագիտութիւն, թուաբանութիւն, պատմութիւն ազգային, գծագրութիւն, մարմնամարզ, երգ: Ատենապետ պ. Ս. Տէր-Սարգիսեանց կը հրաւիրէ ժողովի անդամները յայտնելու իրենց կարծիքները ծրագրի իւրաքանչիւր յօդուածների մասին: Դիտողութիւններ կը յայտնուին. վիճաբանութիւններ կը սկսին երկարել: «Ոչ, այդպէս չեղաւ, կասէ ատենապետն, կարճ է ժամանակը և ծրագրի վիճաբանութիւնը այսօր պէտք է աւարտի, որպէս զի նոր տարին սկսի գործադրութեան դրուիլ»: Այսչափ տարի առանց ծրագրի կացած են միայն մեր ուսումնարանները, յետ այսօրիկ չեն կրնար համբերել գոնէ մի շաբաթ էլ. «ինչ կըսէք պարոններ, շաբաթ մը. ոչ, անհագին կորուստ մ՚է մեր ուսումնարանաց համար մի շաբաթն» կը պատասխանէ պ. ատենապետն: Ինչ և իցէ ատենապետն որոշած է ժողովի անճշդապահութեան վրէժը ծրագրէն հանել. կը պատուիրէ համառօտ խօսել, շատերուն խօսք չը տար. երկար խօսողներու խօսքը կընդմիջէ և կը ստիպէ լռել, մէկ հատուածէն անմիջապէս կանցնի միւս հատուածին, և ահա ժամ մը վերջը աւարտած է մեր հըռչակաւոր ծրագրի վիճաբանութիւնը: «Ի՞նչ խորհուրդ կըցաւ ստանալ, կը հարցնէք հետաքրքրութեամբ, ձեր ուսումն. խորհուրդն այդ հակիրճ վիճաբանութենէն, սեղմեալ խօսքերէն, բռնադատեալ ընդմիջումներէն»: Ուսումն. խորհուրդն, կը յայտարարէ պ. ատենապետն, նշանակեց արդէն խօսուածներու իմաստը, զոր յետոյ ծրագրի համար իւր վճիռը տալու ժամանակ նկատողութեան պիտի առնու». աւելի, թէ որ այսօրուան խօսուածներն ալ նշանակուած էին: Սպասենք: Ժողովը յաջորդ նիստին՝ որոյ օրը յայտնի չէ տակաւին՝ պիտի վիճաբանի ուսումն. խորհրդի ուսումնարանաց համար պատրաստած ծրագրի մասին. գիտէք որ այստեղ և ընդհանրապէս Տաճկաստանի մէջը ուսումնարան կանուանեն բարձրագոյն նախակրթարանները: Պիտի գրեմ դարձեալ ժողովի յաջորդ պարապմանց մասին:

Նոյեմբերի հետ վերջացաւ «կենտրօնական» վարժարանի առաջին շրջանն: Հարցաքննութիւնք՝ որք սկսած էին նոյն ամսոյ 15-ին՝ աւարտելէ վերջը նոյեմբերի 28-ին կատարուեցաւ պարգեւաբաշխութեան հանդէսն յատուկ արտօնութեամբ կըրթական (մէարիֆ) ժողովին, որ հանդէսը արտօնելէ առաջ պահանջեց խօսուելիք ճառերու բովանդակութիւնը, հրաւիրելի անձանց ցանկը և այլն: Գրեթէ առաջին անգամ լինելով, հանդէսին ներկայ էին բազմաթիւ թիւրք պաշտօնեաներ, որպէս կեդրոնական կառավարիչ Շէքրի-էֆէնտի. արդարութեան ատենի նախագահ Բէշիր-բէկ, կըրթական տեսուչ և իւր օգնականն. տեղւոյս Թեմաբ-փաշա-զադէ նշանաւոր թիւրք գերդաստանի 4—5 անդամներն և այլն, և այլն:

Քանի մը հայերէն և թիւրքերէն ճառերէ յետոյ վարժարանի հիմնադիր-տեսուչ պ. Փորթուգալեան կարդաց վարժարանի ուսումնական և ելմտական մի ընդարձակ տեղեկագիրը: Աւելորդ է ընդարձակ քաղուած անել տեղեկագրի այլ և այլ մասերէն՝ զորս տեսչութիւնը պիտի հրատարակէ մամուլի միջոցաւ, բաւական է ասել միայն որ շատ գոհացուցիչ էր դպրոցի ուսումնական վիճակը: Թողունք Դ. դասարանի վեց աշակերտներ՝ որք շըրջանին աւարտելով մեկնեցան վարժարանից, միւս բոլոր աշակերտներն ալ գրեթէ փոխեցին դասարաններն: Պատերու վրայ ի տես դրուած էին աշակերտաց գծագրական աշխատութիւններ, որպէս քարտէսներ, ծաղկենկարներ, դիմապատկերներ և այլն: Կը շնորհաւորենք վարժարանի տեսչութիւնը և ուսուցչական խումբը իրենց յաջող արդեանց համար: Անշուշտ չէք սպասեր որ վարժարանի ելմտական մասին ալ ասեմ այն՝ զոր ինչ ասի ուսումնական մասին համար. ընդհակառակն: «Անողոք հաշուեկշիռն», որպէս «Մասիսի» թըղթակիցն կանուանէ, ցոյց տուեց որ պ. հիմնադիր-տեսուչն ամբողջ մի տարի ձրիապէս աշխատելէ վերջը 1500 դուռշէն աւելի բաց ունի: Վարժարանի յաջորդ շրջանն առաւել յուսահատական է, վարժարանը առ այժմ 16 թոշակաւոր աշակերտ միայն ունի, միւսներ ամենքն էլ ձրի են, բայց տեսչութիւնը յայտարարեց որ որոշած է տարին մ՚ալ շարունակել ինչ կերպով ալ որ լինի. որոշում մը զոր Երեմիա եպիսկոպոս անուանեց յանդգնութիւն:

Թէ տեսչութիւնը յաջորդ տարին ահագին բաց պիտի ունենայ եթէ ներկայ վիճակը շարունակի, երբէք տարակոյս չը կայ. բայց միթէ արդարութիւն է թողուլ որ տարիներով ձրի աշխատելէ, տանջուելէ վերջը այսչափ ահագին վնասներու ալ ենթարկի մի մարդ, որ Կ. Պոլսոյ «Հայաստանի» աղաղակող ազգասէր էֆէնտիներէն միակ անձն է այսօր, որ թողլով տուն, համբաւ և ամեն ինչ յանձն առած է գործել անձամբ Տաճկա-Հայաստանի անբեր հողի վրայ, որ ժողովուրդի մշակի համար փուշ և տատասկ միայն կը բուսնէ: Այսպէս պէտք է քաջալերել ազնիւ և անձնուէր գործողը: Պ. Փորթուգալեան յանձն առաւ շարունակել մի մեծ գործ—Վասպուրականի կրթական վերանորոգումը, երբ Միացեալ ընկերութիւնք մի հաստատամտութեամբ, զոր կարելի է տեսնել Պոլսոյ հասանելու մօտ միայն՝ կը լքէին դայն փակելով վարժապետանոցը: Մի գործ՝ զոր Միացեալ ընկերութիւնք կը կատարէին հազիւ 700 ոսկւով, պ. Փորթուգալեան առաւել ընդարձակ ծրագրով և առաւել ձեռնհաս ուսուցչական խմբի մը միջոցաւ կըցաւ շարունակել 2—300 ոսկւով միայն: Միթէ պ. Փորթուգալեանն է մեղաւոր եթէ տեղական ոյժերը անբաւական են իւր գործի մեծութեան առջեւ: Այսօր Կարսի և Ալպլէնի պէս թէև նոր դրամով, բայց համեմատաբար հարուստ քաղաքներ հարկ կը տեսնեն դիմել մարդասէր ձեռքերու առաջ տանելու համար իրենց կրթական գործը: Միթէ յանցանք է Վասպուրականին՝ մանանկացած հրդեհի, պատերազմի, դրամական անկումներու, սովի և հարստահարութեանց աւերումներէն դիմել իւր տարաբախտ եղբարց առատաձեռնութեան՝ որ կը յուսամք թէ յետ այսօրիկ մանաւանդ չը պիտի զլացուի պ. Փորթուգալեանի նման ազնիւ և անխոնջ գործողի մը:

Շաւարշ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Զուլուսների թագաւոր Սէտխվայօի նախկին հպատակները շատ սառն են ընդունում իրանց միապետին, որ վերադարձել է նրանց մօտ անգլիական գերութիւնից: Նրանք աշխատում են թագցնել նրանից իրանց դրամները և իրանց կանանց: Զուլուսների յետին առաջնորդներ արդէն յայտնեցին սըր Թէօֆիլ Չէպստօնին, որ չեն ցանկանում նորից Սէտխվայօի իշխանութեան տակն ընկնել:

—Վիեննայի «Polit. Corresp.» լրագիրը Սօֆիայից ստացաւ այն ուղերձի բնագիրը, որով բուլղարական ազգային ժողովը դիմեց իշխան Աղէքսանդրին, որպէս պատասխան նրա գահական ճառին: Այդ ուղերձը վերջանում է հետեւեալ խօսքերով: «Ձերդ Բարձրութիւն. Բուլղարական ժողովուրդը իր բոլոր յոյսը դնում է ձեզ վրա: Նա անկեղծ հաւատ ունի դէպի ձեր բարի և ազգասիրական դիտաւորութիւնները: Նա կատարեալ հաւատով սպասում է իր հայրենիքի կազմակերպութեանը, որը ձեր բարձրութիւնը, ձեր կառավարութեան օգնութեամբ, կը վերջացնէք այն լիազօրութիւնների հիման վրա, որ տուել է ձեզ ժողովուրդը: Մի յուսահատէք այն խոչընդոտներից, որ կը հանդիպեն ձեզ վերանորոգութիւնների ճանապարհի վրա, այլ շարունակեցէք վերակազմութեան գործը, որ այդպիսի յաջողութեամբ սկսել էք դուք: Բուլղարական ժողովուրդը ձեզ հաւատաց իր վիճակը և ձեր բարձրութիւնից է սպասում իր սրբազան ցանկութիւնների կատարումն»:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 յունվարի: „Прав. Вѣстн." լրագիրը հաղորդում է: Երէկ Թագաւոր Կայսրը ներկայ էր Խաչկենակի մայրեկեղեցում իշխան Ուրուսօվի թաղման հանդէսին և Մեծ իշխանների և բարձրաստիճան անձանց հետ դուրս բերեց դագաղը եկեղեցուց: „Новое Время" լրագիրը հաղորդում է, որ Ղրիմի միացման օրվայ հարիւրամեակի տօնելու ժամանակ այնտեղ

կուզեորվեն պատգամաւորներ գրեթէ բոլոր բաժիններից: Բոլոր նահանգները, որտեղ մշտապէս պատահում է անասունների ժանտախտ մանաւանդ խերսօնի, Ստավրօպօլի և Դօնի նահանգը, ենթադրված է ուղարկել մինչև հարիւր անասնաբուժեր տարափոխիկ հիւանդութիւնը ոչնչացնելու և նրա պատճառները ուսումնասիրելու համար: Անասնաբոյժերի գործունէութեան ժամանակամիջոցը առժամանակ մէկ տարի է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 յունվարի: Մուրհակների կուրսերը Լօնդօն $23^{11}/_{16}$ պէնս, Բերլին $201^{1}/_{2}$ մարկ, փարիզ $248^{1}/_{4}$ սանտիմ, ոսկի 8 ր. 34 կ., ներքին $5^{0}/_{0}$ առաջին փոխառութեան տոմսակը $216^{3}/_{4}$ ր., երկրորդ $215^{1}/_{2}$ ր., առևելեան փոխառութեան տոմսակը $90^{1}/_{2}$ ր., մաքսային կուպօններ 8 ր. 31 կ.:

ԽԱՐԿՕՎ, 17 յունվարի: Այսօր հանդիսաւոր ակտ է կատարվելու համալսարանի մէջ: Ուսանողները 1096 մարդ են. 12 հոգի մեդալներ ստացան:

ԲԵՐԼԻՆ, 17 յունվարի: Գիրսի փառաւոր ընդունելութիւնը Վիեննայի մէջ այստեղ տպաւորութիւն գործեց: Բոյխտազի նախագահը և փոխ-նախագահը այսօր շնորհաւորեցին Թագաժառանգի արծաթէ հարսանիքը:

ՓԱՐԻԶ, 17 յունվարի: Դիւկլերկի տեղ մինիստրների խորհրդի նախագահ նշանակված է ներքին գործերի նախկին մինիստր Ֆալիեր, պատերազմական մինիստր գեներալ Տիբօդեն: Արտաքին գործերի և ծովային մինիստրների պաշտօնները դեռ ևս պարապ են:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ
ԱՍՏՂԱԳԷՏԸ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԼԱՏՕՆ ԶՈՒԲՕՎԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ՐԱՖՖԻ

Թիֆլիսում գինն է 1 ր. 20 կ.
Թիֆլիսից դուրս . . . 1 ր. 50 կ.

վաճառվում է

„Մշակի“ խմբագրատանը. „կենտրօնական գրավաճառանոցում.“ Զաքարիա Գրիգորեանի „կովկասեան գրավաճառանոցում.“ պ. Շահվերդեանի գրավաճառանոցում. պ. պ. Շահինեանցի և Տէր-Գրիգորեանցի ծխախոտի մագազիններում:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ, ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ
(MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷԱ № № 156, 157, 158, 159 և 160.

համեմատեցէք թէյ

1 ր.	10 կ.	թէյի հետ ամեն տեղ	1 ր.	30 կ.
1 „	20 „	. . . .	1 „	60 „
1 „	40 „	. . . .	1 „	90 „
1 „	60 „	. . . .	2 „	20 „
1 „	80 „	. . . .	2 „	50 „
ամենալաւը 2 ր.		. . . . .	3 „	——

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման շօկօլադի և կակաօ-ֆրայ էսսենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բազրի կօնֆեկտների, Շեֆելդի դանակների, Տուրների գրիչների, Դառւի հրացանների, Վեկլիի ըէվօլվերների, Բարնսբիի Թամբերի, Մեկինի ամաններ, կօլմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ալբօմներ և այլն և այլն:

51—100

ԾՈՎԱՅԻՆ ԽՈՏ մեծ քանակութեամբ 2 ր. 40 կ. պուդը, իսկ մի հակ (մօտ 9 պուդ) առնողների համար 2 ր. 20 կ.: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ: Նոյն տեղը լապտերներ 30 կօպէկից, ԹԷՅԱՄԱՆՆԵՐ 35 կ., 100 ասեղը 8 կ., պատառակներ 20 կ., կօնֆետներ լուծողական ձէթից, ՓՕՇԻ լուացքի համար: Բժշկական ԹՈՒՂԹ վատեր-կլօզետի համար: ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը: Մակինտօշներ 6 ր. և այլն:

1—10

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹԷ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ

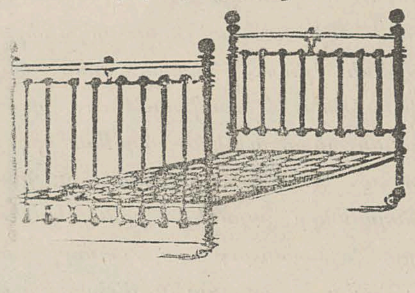

Մի հոգու համար 8 րուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահիճներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ: Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներով, երկաթէ ԳՐԻՉՆԵՐ, կողպէքներ, Թիեր, տղամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մստուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, ըէվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ալբօմներ, կօնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն 25% աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

15—100

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԻՐԵՐ անձրևի, ձիւնի ու ցրտի ժամանակ: ՄԱԿԻՆՏՕՇՆԵՐ (չը թրջվող վերարկուներ), կրագներ, պօլօվիկ, խալիչաներ, ֆուֆայկա, բրդէ ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ, ԴՐԱՊ և այլն: Անգլիական խանութի մէջ Արծրունու գալլերէյում:

7—10

Մի ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ օրիորդ, ՎԻԷՆՆԱՅԻՑ եկած, միջին հասակի, կը կամենար ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀՈՒ կամ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒՀՈՒ պաշտօն ունենալ Թիֆլիսի մի լաւ ընտանիքում: Կարող է և ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ գնալ:

Հարցնել „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրատանը:

2—10

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(ԿՈՒԿԻՍ, ՍԻՄԷՕՆՕՎՍԿԻ ՓՈՂՈՑ, Տ. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻ):

Հիւանդները ընդունվում են ամեն օր:

Առաւօտեան՝ 9—11 ժ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—վիրաբուժութեան և վեներական հ. և ՌՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—կանանց, երեխայոց և ներքին հ. 10—12 ժ. ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆՑ—ներքին հ. 12—1 ժ. աչքացաւի ԼԱՐԻՕՆՕՎ—ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի և ՐԵՅԽ—չորեքշաբթի և կիրակի:

Երեկոյեան՝ 5—7 ժ. ՈՒՇԱԿՕՎ—երեխայոց և կոկորդի հ. երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ: Ջղային և հոգեկան հ. և էլեկտրա-բուժութեան ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆՑ—ամեն օր և, իբր խորհրդակից նոյն հիւանդութեանց համար, Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆ—երեքշաբթի և շաբաթ: Ընդհանուր բժշկական խորհուրդ (կօնսուլտացիա)—երեքշաբթի և շաբաթ 7—8 ժամը երեկոյեան: Գիշերօթիկ հիւանդներ: Վարձ՝ խորհուրդ երթևեկներին—50 կոպ. կօնսուլտացիան— 3 ռուբ. չքաւորները—անվարձ:

Հիւանդանոցումը բնակվում է ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԸ:

Դօկտոր Բաբայեանը կը սկսի ընդունել հիւանդներին Յունվարի 8-ից. Յունվարին կը բացվի հիւանդանոցումը և Ջրաբուժական բաժանումն, որին կը ձեռնարկի բժիշկ Տէլեաֆուսը:

(շար. ուրր.)

ГОДЪ ВОСЬМОЙ

„ДОНСКАЯ ПЧЕЛА“

ГАЗЕТА ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ

Выходитъ въ РОСТОВѢ (на Дону) два раза въ недѣлю.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: Съ доставкою на годъ 6 руб., на полъ-года 3 руб. 50 коп. Съ пересылкою въ города Имперіи на годъ 7 руб., на полгода 4 руб. Отдѣльные номера по 10 коп.

Редакторъ-Издатель И. А. ТЕРЪ-АБРАМІАНЪ.

1—3

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

НА ГАЗЕТУ

„КАВКАЗЪ“

НА 1883 ГОДЪ.

Газета будетъ издаваться на тѣхъ-же основаніяхъ, какъ и въ 1882 году, по той-же программѣ и подъ тою-же редакціею.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ: съ доставкою въ Тифлисѣ: на годъ—11 р. 50 к.; на полгода— р.; на три мѣсяца—3 р. 40 к.; на одинъ мѣсяцъ—1 руб. 50 коп.

Съ пересылкою иногороднымъ: на годъ—13 р.: на полгода—7 р.; на три мѣсяца—4 р.; на одинъ мѣсяцъ—1 р. 75 коп.

Подписка принимается въ Тифлисѣ, въ конторѣ газеты «Кавказъ», на Дворцовой улицѣ, въ домѣ № 5, Сараджева. Иногородные подписчики адресуютъ свои требованія: въ Тифлисъ, въ редакцію газеты «Кавказъ».

Разсрочка платежа подписныхъ денегъ допускается на слѣдующихъ условіяхъ: для городскихъ подписчиковъ: при подпискѣ **5** руб., въ концѣ марта **4** руб. и къ 1-му августа **3** руб. **Для иногородныхъ:** при подпискѣ **6** руб., 1-го апрѣля **5** руб., 1-го августа **3** руб.

Иногородные могутъ подписываться лишь съ 1-го числа каждаго мѣсяца и не далѣе, какъ до конца 1883 г.

3—3

ԳԱԼԵՐԷԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻ, ԴՎՕՐՑՕՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ
ՊԱՀԵՍՏ ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ № 144.

СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ
№ 144, ГАЛЛЕРЕЯ АРЦРУНИ

Ծախվում են. մեծ քանակութեամբ և խիստ էժան, վիէննայի ԹՕՆԷԹ ֆաբրիկայի ՄԷԲԵԼԻ ամեն տեսակ, նոյնպէս ՈՍԿԵԶՕԾ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ հայելիների համար և ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ, լուսանկարների համար ԱԼԲՈՒՄԻ թուղթ, Բէլգիայի ԱՊԱԿԻՆԵՐ պատուհանների համար, ամեն տեսակի, նոյնպէս ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ քար, ԹՈՒՋԵԱՅ ԱՄԱՆՆԵՐ էմալով, ՆԻԹՐԱԹ ԴԱՐԺԱՆ, ՈՍԿԻ և ուրիշ շատ ապրանքներ:

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄՆ

Այն աՀագին և համաշխարհային յաջողութիւնը, որ ունեցաւ իմ արտադրած մետաղ սրբելու օծանելիքը կամ գաւածը (мазь), չէր կարող չը յարուցանել նախանձը և երեւան հանել ցանկութիւնը նրա նմանը արտադրելու զանազան կեղծեալ և երևակայական անուններով, որոնք գործադրելով ոչ թէ չեն հասնում նպատակին, այլ և փչացնում են մաքրելու համար պատրաստված իրեղէնները, որովհետև քսելու կամ շօշափելու ժամանակ զանազան դծեր են թողնում մետաղը կորցնում է իր սկզբնական ձևը: Այդ վնասակար կեղծվածքը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մանրած աղիւսը կամ աւազը (որը շօշափելի է լինում մատներով շփելիս), կծու թթուներու հետ խառնած է—թրթնջկի, ծծմբային կամ շաքարեղէնի, նրա վրա աւելացրած է նաև կարմիր ներկը, որ գոյնը յարմարացնելով, խարդախութեամբ, աւելի նմանուի մեր գանգուածին, որը արդէն առանձին արտօնութիւն է վայելում:

Որպէս զի նրանք, որոնք իմ սեպհական քիմիական գործարանում արտադրած օծանելիքն են գործածում, չը խաբվեն և կեղծուածքները իսկականի տեղ չընդունեն և այնպիսով չենթարկվեն վնասակար հետևանքներին, մենք խնդրում ենք առանձին ուշադրութիւն դարձնել արկղիկի վրա քանդակված վերնագրին, որ հետևեալն է.

Химико-Техническій Институтъ, АДАЛЬБЕРТЪ ФОГТЪ и Ко.
Берлинъ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՊԱՀԵՍՏԸ

Հարաւային Ռուսաստանի և կովկասի համար գտնվում է Արտասահմանի ապրանքների պահեստում:

ԵՂԲԱՐՑ ՊԵՏՐՈԿՈԿԻՆՕ.
Օդեսսա:

Ցանկացողներին խնդրում ենք իրենց պահանջը դարձնել ի նոյն:

Ծանօթութիւն: Զինւորական նախարարի հրամանով կարգադրված է այդ օծանելիքը գործածել զինուորական բոլոր մասների մէջ:

2—2

ՄԷԲԵԼ վիէննայից, ԹՕՆԷԹԻ գործարանից, ստացվել է մեծ ՔԱՆԱԿՈՒԹ[…] և ծախվում է ԱՄԵՆԱԷԺԱՆ գներով, Դվօրցօվայա փողոցի վրա, Արծր[…] գալլերէում, ԱԲՕՎԵԱՆՑԻ տանտանի խանութում:

6—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 18 Января 1883 года. Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. каз. д.